

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.с.н. Светла Йовчева Колева,
Институт по философия и социология – БАН,
научно направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност доцент, по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, обявен в ДВ 5/16.01.2024 г.,
с кандидат гл. ас. д-р Теодора Иванчева Карамелска

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

Гл. ас. д-р Теодора Карамелска е единственият кандидат в обявения от НБУ конкурс за заемане на академичната длъжност доцент по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата. Цялостната научноизследователска и образователна дейност на кандидата не само съответства на минималните национални изисквания и на изискванията на НБУ, но значително ги надвишава в група Г (публикационна дейност), група Д (цитирания) и групи Ж и З (преподавателска, учебно-организационна дейност и работа със студенти). Нещо повече, макар че в *Самооценка_дългосрочно атестиране* са посочени само три научни и образователни проекта (1 национален и 2 международни) – тези, чието начало е след назначаването на Теодора Карамелска като преподавател в НБУ (01.10.2011 г.), биографичната справка на кандидата ясно показва участие в десет научноизследователски проекта (един от които индивидуален; три, приключващи през 2012 г. и 2013 г.). Може само да се съжالياва, че формалните критерии не могат да уловят фундаментална характеристика на кандидата – нейната безукорна академична почтеност.

II. Изследователска дейност и резултати

1. Оценка на монографичния труд, творчески изяви или други публикации, съответстващи по обем и цялостност на монографичен труд, включваща оценка на научните и научно-приложните приноси на автора.

Гл. ас. д-р Теодора Карамелска участва в конкурса с една монография *Вярвай, но не религиозен. Български контексти на холистичната спиритуалност* (София, Издателство на НБУ, 2023, 229 с.) и 22 статии и студии, от които 19 на български език, две на английски език (едната в престижното издателство Routledge), една на немски език. Четири от публикациите са в съавторство.

Монографичният труд представлява значим принос в изследователското поле на социология на религията в няколко отношения:

На първо място, трудът обособява холистичната спиритуалност като самостоятелен изследователски предмет, фокусиращ трансформациите на религиозността в късната модерност, и изгражда оригинална концепция за неговото осмисляне чрез свързаното изучаване на социалните проекции и личностните измерения на „това своеобразно ново „омагьосване“ на света“ (с. 9). Солидната теоретична основа на социологическото проблематизиране на формите на холистичната спиритуалност е изградена в рефлексивен диалог, от една страна, с категориалното и идейното наследство на Георг Зимел, Макс Вебер и Ернст Трьолч, които в началото на ХХ в. първи започват разплитането на противоречивата динамика между религия и модерност, и от друга страна, със съвременни анализи на т.нар. „субективен обрат“ и на движението Ню ейдж. Така фигурата „вярващ, но не религиозен“ както обобщаващ образ на многообразието от холистично-спиритуални опитности се разкрива в историко-генеалогична, социокултурна и биографична перспектива.

Второ, монографията представлява първото изследване на съвременните форми на холистична спиритуалност в българското общество, като специфичните им проявления са разкрити и обяснени чрез фино и прецизно съпоставяне на българската и западноевропейската темпоралност в хода на социеталните трансформации. Тук искам специално да отбележа, че става въпрос за оригинално авторово изследване, в което методът на дълбочинното биографично интервю, чиято теория и методология д-р Теодора Карамелска не само владее, но и доразвива, и анализът на данни от представителни социологически проучвания взаимно изграждат противоречивата картина на съвременния религиозен индивидуализъм/субективизъм в условията на нарастваща несигурност на света и на намаляваща адекватност на традиционните религиозни институции.

Не на последно място, монографията легитимира понятието холистична спиритуалност в социалните науки в България като концепт, който не просто описва нова емпирична реалност, а като теоретичен конструкт, необходим за анализ на проявленията на тази реалност. Специално искам да подчертая, че не става дума за заемка на чуждица, а за внимателно и прецизно съдържателно конструиране на понятието и въвеждането му в българския социалнонаучен речник като възможност за равнопоставен диалог с международната научна общност.

Останалите 12 статии, свързани с проблемно-тематичното поле на монографичния труд, потвърждават трайните изследователски интереси на д-р Карамелска в областта на социология на религията, солидната ѝ теоретична култура и ерудиция, чувствителността ѝ към детайла и нюанса. В тези публикации за първи път са изявени парадокси и тенденции в трансформациите на веровия опит в съвременното българско общество, които са теоретично и емпирично уплътнени в монографичния труд. Установените от д-р Теодора Карамелска тенденции към културализация на двете традиционни за България вероизповедания, източното православие и исляма (2, 8)¹, към преструктуриране на градското пространство чрез обособяване на дискретни и флуидни форми на спиритуални практики (3), към парадоксално съществуване на спиритуални представи за единение на „ум, тяло и дух“ и субективни модели на тълкуване на света с елементи от „съдържателно редуцирани и деисторизирани свещени текстове“ (11, 14), на индивидуализация и деперсонализация на Аз-а (12), на стремеж към индивидуално преживяване на трансцендентното и търсене на социални контакти обогатяват знанието за взаимосвързаната динамика между променящата се социална, светогледна, институционална среда и променящите се стратегии за справяне с житейски кризи и обрати.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации (творчески изяви), направени след назначаването на академичната длъжност „гл.асистент“.

Според самоописанието на кандидата останалите публикации, включени в конкурса, са в сферата на история на социологията, на историята и методологията на биографичния метод и на социологическото изучаване на грижата при болни от деменция. Приемайки формулираните от д-р Карамелска приноси, бих добавила още две постижения, в степента, в която те обединяват аналитичните достойнства на всички публикации.

Първо, теоретичните анализи на историческото наследство на Вебер, Зимел и Фройд (9, 16, 19, 20), както и на съвременни теоретици на биографичния метод (18) не са самоцелни. Те изграждат интерпретативната рамка на генезиса на холистичната спиритуалност и на биографичния метод не като инструмент за достъп до емпирична информация, а като когнитивен подход към едновременното реконструиране и дезамалгамиране на индивидуалния жизнен опит и социалните динамики.

¹ Използваната номерация на публикацията е според документа *Карамелска_приноси моменти, списък с публикации и аудиторни часове*.

Оттук произтича и приносът, свързан с прилагането на биографичния метод при изучаване на конкретни изследователски обекти било то религиозни дейности през призмата на отношението държава-православна църква (17), травми на етническата идентичност (13), всекидневна грижа и преживявания на близките на болни от деменция (4, 6). Показан е двойният евристичен потенциал на наративното биографично конструиране за самопознание както на обществото (изявени са напреженията между социални структури, норми, образци от една страна, и индивидуалните стратегии за преодоляването им, от друга, делегитимирането на биографични модели и продължаващо социално непризнаване на етническите различия в България), така и на индивида (откриване на биографични ресурси за справяне с гранични житейски ситуации).

3. Цитиране от други автори.

Посочените от кандидата цитирания от други автори са коректно представени. Публикации на д-р Теодора Карамелска са цитирани в монографии и колективни томовете с научно рецензиране и в нерелефирани списания с научно рецензиране.

4. Оценка на резултатите от участие в изследователски и творчески проекти и приложение на получените резултати в практиката.

Най-убедителното доказателство за високите академични резултати от участието на д-р Теодора Карамелска в изследователски проекти е публикационната ѝ дейност в престижни български и международни издателства.

III. Учебна и преподавателска дейност

Учебната и преподавателската дейност на д-р Теодора Карамелска е впечатляваща като

а) обем – за периода 2010-2024 г. кандидатът е водил 27 различни академични курса, което означава приблизително два нови курса на учебна година;

б) разнообразие, тематично, по образователна степен и по характер на педагогическата ангажираност – курсовете покриват широк спектър от социологически дисциплини и поддисциплини и са изнасяни пред студенти от бакалавърските програми „Социология“ и „Философия“, от магистърските програми „Социално предприемачество“ и „Език и публичност. Философски и социологически подходи към езика“ и общообразователната програма на НБУ. През посочения период д-р Карамелска

е организираща студентски стажове в десет агенции и организации, влагайки в тази дейност време, усилия и академичен авторитет (*Удостоверение_стажове*);

в) качество – високата средна оценка от анкетите за удовлетвореност на студентите е безспорен атестат за работата на гл. ас. д-р Теодора Карамелска като преподавател, който предава не само знания, но и професионален етос.

IV. Административна и обществена дейност

Освен с интензивна учебна и научноизследователска работа академичният профил на д-р Карамелска се отличава със сериозни административни ангажименти. Член на Библиотечния съвет на НБУ (2017–2018), координатор на департамент „Философия и социология“ по програма „Еразъм“, заместник-директор на Центъра за изучаване на европейските ценности към НБУ (от 2016 г. насам) са отговорности, които показват не само признание и доверие от страна на колегията, но и високо чувство за отговорност и съпричастност към организационни и доброволни дейности, без които нито една институция и професионална общност не биха могли да съществуват.

V. Лични впечатления от кандидата

Познавам гл. ас. д-р Теодора Карамелска като сътрудник в Института по философия и социология при БАН, отговорен секретар на списание *Социологически проблеми* в продължение на 11 години и зам. гл. редактор на списанието от 2020 г. насам. В професионалната си кариера не съм срещала толкова всеотдаен, безкористен, интелектуално щедър и скромнен колега като нея. На нейната прецизност, критичност, безкомпромисност и широка академична култура списание *Социологически проблеми* дължи безупречния езиков и полиграфски вид на всяка статия, регулярността на издаването на всеки брой, привличането на оригинални български и чуждестранни автори. Като се имат предвид особеностите на българския академичен етос, в който точността, акуратността, отговорността към текста не преставяват общосподелени ценности и норми, усилията на д-р Карамелска, невидими за читателя и за отделни автори дори, за високия академичен авторитет на списанието са безценни.

И в още едно отношение българката социалнонаучна общност дължи признателност на Теодора Карамелска. Благодарение на нейните преводи от немски език класически и съвременни учени и писатели стават достъпни за преподаватели, изследователи, студенти и за извънакадемичната публика на брилянтен български език. Достатъчно е да бъдат споменати няколко знакови автора – Зимел, Вебер, Трьолч, Фройд,

Хонет, Гадамер, Манхайм, Вайс, Асен Игнатов и количеството преводи – 11 книги, 22 статии в списание *Социологически проблеми*, 8 в списание *Критика и Хуманизъм*, 7 в списание *Християнство и култура*, 7 в други списания и колективни сборници, за да си представим инвестицията от време и усилия за създаването на публично пространство на висока наука и култура в съвременното българско общество.

VI. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

В перспективата на отворения от монографичния труд на д-р Карамелска хоризонт бих искала да поставя два въпроса, чията релевантност към българския контекст би могла да бъде верифицирана при бъдещи изследвания:

Първо, като се има предвид, че практикуването на холистична спиритуалност се среща по-скоро сред жени с висок образователен статус, добри финансови възможности, живеещи в големи градове, би ли могло да се очаква засилване на социалната диференциация по линия на веровия опит и формирането на своеобразна субкултура на границата на елитаризма и популизма?

Второ, как може да се обясни, че в еkleктичната амалгама от текстове, аргументации, практики, с които „вярващите, но не религиозните“ в България си служат, почти не присъстват, за да не кажем отсъстват, позовавания на индиански практики и учения?

Заклучение

Въз основа на значимите постижения и високите резултати на преподавателската, научноизследователската и публикационната дейност на кандидата давам положителна оценка на цялостната ѝ академична дейност и убедено и категорично предлагам гл. ас. д-р Теодора Иванчева Карамелска да бъде допусната до избор от уважавания Академичен съвет на НБУ на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

Дата: 29 април 2024 г.

Подпис:

Светла Колева, професор, д.с.н.